

Ursula K. Le Guinová

Vyprávění

Hora Silong. Na mapě nejvyšší bod pohoří Vysoké prameny a zároveň Velkého kontinentu Aky. Ano. Když pluli po řece, stoupající terén ji zakrýval. Odtud byla vidět snad její horní polovina, pilovitá záře, nad kterou se vznášel ještě vzdálenější, obrovitý, nadpozemský, rohu podobný štít, napůl se rozplývající ve zlatém slunečním světle. Z temene hory vlály ve věčném větru tenké praporečky sněhu.

Zatímco Suttý a muž s trakařem hleděli na horu, zastavovali se vedle nich další lidé, aby jim s hleděním pomohli. Tak to alespoň Suttý připadalo. Oni všichni věděli, jak Silong vypadá, a tím pádem jí mohli pomoci ji uvidět. Vyslovovali jméno hory a nazývali ji Matkou, a přitom ukazovali na trpytící se řeku dole pod ústím svažité ulice. Někdo z nich řekl: „Možná byste se na Silong ráda vypravila, yoz?“

Byli malí a hubení, s naducanými tvářemi a úzkýma očima horalů, měli zkažené zuby, záplatované šaty, ruce hubené a drobné a chodidla zhrublá zimou a drobnými oděrkami. Jejich pleť měla zhruba stejný odstín hnědi jako její.

„Tam nahoru?“ Pohlédla na ně, jak se všichni usmívají, a proti své vůli se usmála také. „Proč?“

„Na Silong žije člověk věčně,“ řekla sukovitá žena s ruksakem něčeho, co vypadalo jako kousky pemzy.

„Jeskyně,“ pravil muž se žlutou, zjizvenou tváří. „Jeskyně plné bytí.“

„Dobrý sex!“ prohlásil muž s trakařem a všichni se rozesmáli. „Sex, který trvá tři sta let!“

„Je to moc vysoko,“ namítla Suttý, „jak by se tam mohl někdo vypravit?“

Všichni se zašklebili a řekli: „Vzduchem!“

„Mohlo by tam přistát letadlo?“

Brebentění, vrtění hlavami. Sukovitá žena prohlásila: „Nikde,“ žlutý muž řekl: „Žádná letadla,“ a muž s trakařem pravil: „Po tři sta letech sexu umí každý létat!“ A potom najednou ten rozchechtaný hlouček umkl, všichni zakolísali jako stíny a vytratil se. Nezbyl tu nikdo kromě muže s trakařem, který už byl v půli cesty dolů ulicí, a Suttý, která zírala na dohlížitele.

Na lodi jej nevnímala jako nijak zvlášť velkého, ale tady se tyčil do hrozivé výšky. Jeho pleť, jeho svaly byly jiné než u zdejších lidí, hladké, tuhé a rovné, jako z plastu. Jeho modrohnědá halena a přiléhavé kalhoty byly čisté a nažehlené a podobaly se uniformám kdekoli, na kterékoli planetě. Nepatřil do Okzat-Ozkatu o nic víc než Suttý. Byl tu cizincem, mimozemšťanem.

„Žebrání je nezákonné,“ řekl.

„Já jsem nežebrala.“

Po kratičké pauze pravil: „Nechápete. Nepovzbuzujte žebráky. Jsou to parazitové naší ekonomiky. Rozdávání almužen je ilegální.“

„Nikdo nežebral.“

Krátce kývnul, jak měl ve zvyku – dobrá tedy, varoval jsem vás – a otočil se k odchodu.

„Vřelé díky za vaše šarmantní a zdvořilé chování!“ pravila Suttý ve své rodné řeči. Ach, špatně, špatně. Nemá být co sarkastická v žádném jazyce, dokonce ani když si toho dohlížitel nevsímá. Je sice nesnesitelný, ale to ji neomlouvá. Jestli zde chce nasbírat nějaké informace, musí si zachovat přízeň místního úřednictva; jestli se tu má cokoli dozvědět, nesmí odsuzovat. Staré motto snovačů: *Názor zabíjí schopnost vnímat.* Možná byli tamti lidé skutečně žebráci a jenom si ji

otukávali. Jak to mohla vědět? Nevěděla nic, nic o tomhle místě, o těchhle lidech.

Vyrazila na cestu, aby se seznámila s Okzat-Ozkatem, a pokorně se rozhodla nedělat si na toto místo vůbec žádný názor.

Moderní budovy – věznice, obvodní i místní prefektura, zemědělský, kulturní a báňský úřad, pedagogická škola, gymnázium – vypadaly stejně jako všechny podobné budovy v jiných městech, které kdy viděla: hladké, masivní kvádry. Tady byly jen dvě nebo tři patra vysoké, ale vyčnívaly nad okolím podobným způsobem jako dohlížitel. Zbytek města byl drobný, nepatrný, špinavý, křehký. Nízké zdi domů natřené lazurní červenou nebo oranžovou barvou, ležatá okna posazená vysoko pod okapy, střechy z červených nebo olivově zelených tašek, po jejichž hranách běžely vzhůru zdobné kudrlinky a jejichž cípy držela a vytahovala v zubatých tlamách vzhůru fantastická keramická zvířata; obchůdky, jejichž vnitřní i vnější zdi beze zbytku pokrývaly nápisy ve starých ideogramech přetřené bílou barvou, ale prosvítající skrze ni, takže byly prapodivně, podprahově čitelné. Strmé uličky dlážděné břidlicí a schody vedoucí k zamčeným dveřím natřeným červenomodře a přetřeným bělobou. Dílny pod širým nebem, kde muži vyráběli provazy či štípali kámen. Úzká políčka mezi domy, kde stařeny ryly, okopávaly, plely a nebo měnily dráhy, jimiž protékala voda v miniaturních zavlažovacích systémech. Něco málo aut dole v přístavních docích a na parkovištích před velkými bílými budovami, ale v ulicích všude jen pěší, trakaře a dvoukoláky. A také, k Suttyně potěšení, karavana přijíždějící do města z venkova: velké

eberdin, jež táhly dvoukoláky s plátěnými stanovými vršky s lemy pošíťými zelenými trásněmi, a dvě ještě větší eberdin – velké jako poníci – se zvonci upevněnými ve smetanové vlně na krku, a na každé z nich jezdkyně v dlouhém rudém kabátě, sedící netečně ve vysoké rozsoše sedla.

Karavana minula průčelí Obvodní prefektury – drobný, živý, cinkající střípek minulosti kradoucí se pod prázdným pohledem budoucnosti. Ze střechy prefektury vyřvávala motivační hudba prokládaná výzvami a varováními. Suttty sledovala karavanu několik bloků a pozorovala, jak zastavuje u paty jednoho z dlouhých schodišť. Kolemjdoucí na ulici se také zastavovali, opět v tom přívětivém duchu, jako by Suttty pomáhali se dívat, ačkoli k ní nepromluvili ani slova. Z vysoko položených červenomodrých dveří nad schodištěm vyšli lidé a scházeli dolů, aby přivítali jezdkyně a vynesli nahoru zavazadla. Hotel? Nebo přijeli majitelé domu?

Suttty vyšplhala uličkou zpět k jednomu obchodu, jež minula ve výše položené části města. Jestli předtím dobře pochopila znaky vyvedené kolem dveří, prodávaly se tam vodičky, masti, vůně a něco ohledně plodnosti. Když si půjde koupit mast na ruce, mohla by tím získat čas, aby přečetla některé z nápisů, jež pokrývaly všechny zdi od podlahy až ke stropu, všechny ve starém, ilegálním písmu. Nápisy na průčelí obchodu byly přetřeny bělobou a přemalovány písmeny moderní abecedy, ta však dostatečně vybledla na to, aby Suttty dokázala rozpoznat některá slova pod nimi. Právě tam předtím rozeznala slova „vůně, ku plodnosti“. Nejspíš parfémy a – co?

Ku plodnosti? Možná přípravky na zlepšení plodnosti? Vešla dovnitř.

Okamžitě ji obklopil oblak vůní – silných, sladkých, ostrých, podivných. Bylo tam přítmi a čpělo to tam. Měla zvláštní pocit, že se piktogramy a ideogramy, jejichž výrazné černé a tmavomodré tvary pokrývají zdi, pohybují – nikoli trhaně jako písmo viděné skrz přimhouřená víčka, nýbrž rovnoměrně, pravidelně, jako kdyby se jemně nafukovaly a zase smršťovaly, jako kdyby dýchaly.

Místnost měla vysoký strop a světlo dovnitř pronikalo jako obvykle vysoko posazenými okny; stěny lemovaly skříňně plné malých šuplíčků. Když Suttu přivykla šeru, všimla si, že za pultem po levé straně stojí drobný stařec. Za jeho hlavou se na zdi docela jasně rýsovaly dva znaky. Automaticky je přečetla a víceméně naráz jí v hlavě vytanula pestrá směs jejich rozmanitých významů: *význačný / vrchol / plstěný klobouk / pohlížet dolů / vyrazit vzhůru a dva / dualita / strany / bedra / spojit / oddělit.*

„Yoz a deyberenduin, mohu vám nějak pomoci?“

Zeptala se, jestli nemá mast či balzám na vyschlou pokožku. Majitel krámku přátelsky přikývl a začal něco hledat v tisíci šuplících s pokojnou sebejistotou člověka, který ví, že nakonec najde, co hledá, podobně jako předtím Iziezi u svého stolu.

Suttu tím získala čas ke čtení písma na zdech, ale ona znepokojuje iluze pohybu nepomíjela a Suttu nedokázala najít v nápisech valný smysl. Jak se zdálo, nebyly to reklamní slogany, jak původně předpokládala, nýbrž recepty, zaříkadla či citáty. Spousta toho byla o výhoncích a kořincích. Znak, který znala

ve významu krev, ale psaný s jiným podznakem pro živly, což by mu mohlo dávat význam lymfy nebo mízy. Obraty jako „pět pochází ze tří, tři z pěti“. Alchymie? Lékařství, předpisy, zaříkadla? Věděla jen to, že toto jsou stará slova, staré významy, že vůbec poprvé čte minulost Aky. A že jí vůbec nedává smysl.

Majitel krámku – soudě podle jeho výrazu – našel zásuvku, jež se mu zamlouvala. Nějakou chvíli do ní spokojeně zíral, potom z ní vytáhl neglazovaný hliněný džbánek a postavil jej na pult. Nato se vrátil k řadám neoznačených zásuvek a jemně je otevíral a zavíral, dokud nenašel další, nad kterou souhlasně přikývl. Otevřel ji a hleděl do ní, po chvíli z ní vytáhl krabičku z pozlaceného papíru. S tou zmizel vzadu v krámku. Za okamžik se vrátil s krabičkou, malou dózou glazovanou zářivými barvami a lžičkou. Vyrovnal je všechny tři vedle sebe na pultě. Lžičkou cosi nabral z neglazované dózy a dal to do té glazované, otřel lžičku do rudé tkaniny, kterou vytáhl zpod pultu, vmíchal do glazované dózy dvě lžičky jemného, mastku podobného prášku ze zlaté krabičky, a začal směs s touž poklidnou trpělivostí mísit. „Po tomhle bude kůra zcela hladká,“ pravil měkce.

„Kůra...?“ opakovala Suttu.

Usmál se, odložil lžičku a přešel si dlaní po hřbetu druhé ruky.

„Tělo je jako strom?“

„A,“ odpověděl, stejně jako předtím Akidan. „A.“ Znělo to jako souhlas, ale s určitými výhradami. Bylo to ano, ale ne úplně ano. Nebo: ano, ale tohle slovo nepoužíváme. Nebo: ano, ale o tomhle není třeba mluvit. „Ano“ s možností úniku, se škvírou.

„Uprostřed temného mraku sestupujícího z oblohy... rozvětvený... dvojramenný...?“ pokoušela se Suttu nahlas přečíst vybledlý, avšak skvostně vyvedený nápis vysoko na zdi.

Majitel krámku hlučně udeřil dlaní o pult a druhou se plácl přes ústa.

Suttu nadskočila.

Zírali na sebe. Stařec zvolna nechal ruku klesnout. Zdálo se, že navzdory té překvapující reakci není nijak zneklidněn. Dokonce se lehce usmíval. „Ne nahlas, yoz,“ zamumlal.

Suttu na něj ještě chvíli hleděla a pak zavřela ústa.

„Pouhá stará výzdoba,“ pravil majitel krámku. „Staromódní výmalba. Puntíky a křivky, které nedávají smysl. Tady všude bydlí staromódní lidé. Necháávají si tuhle starou výzdobu, namísto aby vymalovali zdi čistě, bíle. Bílé a tiché zdi. Mlčení je jak padlý sníh. Nuže, yoz a vážená zákaznice, tato mastička dovolí kůži zlehka dýchat. Vyzkoušíte ji?“

Ponořila špičku prstu do dózy a rozetřela si trochu světlé masti v dlaních. „Ach, to je velice příjemné. A jaká nádherná vůně. Jak se to jmenuje?“

„Ta vůně, to je bylina immimi, ta mast je mé tajemství, a cena za to – nic.“

Suttu právě držela v ruce dózu a obdivovala ji; bylo to dozajista kousek ze starých časů, email na tlustém skle, víčko přesně zapadalo, prostě malý klenot. „Ó, to ne, ne, ne,“ řekla, ale stařec pozvedl sepnaté ruce stejně jako předtím Iziezi a sklonil hlavu tak důstojně, že jakékoli další protesty byly zbytečné. Opětovala jeho gesto. Potom se usmála a zeptala se: „Proč?“

„...dvojramenný stromoblesk ze země roste,“ odtušil stařec téměř neslyšně.

Po chvílce vzhlédla vzhůru k nápisu a viděla, že končí slovy, jež stařec právě vyřkl. Jejich pohledy se opět setkaly. Potom se stařec ztratil v temné zadní části krámku a Suttu se ocitla opět venku na ulici, mhouřila oči ve slunečním jasu a v ruce svírala dar.

Cestou zpět strmými, spleťnými uličkami k hostinci přemítala. Vypadalo to, že nejprve Mobil, potom dohlížitel a teď i mastičkář nebo kdo to vlastně byl, ti všichni ji pohotově a snadno zapojili do své hry a začlenili do svých plánů, aniž jí sdělili, jaké plány to jsou. Běžte a najděte lidi, kteří znají příběhy, a podejte mi o nich zprávu, řekl Tong. Vyhýbejte se disidentským zpátečníkům a podejte mi o nich zprávu, řekl dohlížitel. A pokud šlo o dárek od mastičkáře: byl to úplatek za mlčení, nebo odměna za mluvení? To druhé, pomyslela si. Ale opravdu jistá si byla jenom jedním: že na to, aby dělala to, co dělá, a nevystavovala přitom nebezpečí sebe nebo jiné, toho jí prostě zoufale málo.

Vláda této planety, ve snaze dosáhnout technologické vyspělosti a intelektuální svobody, postavila minulost mimo zákon. Suttu nepodceňovala nevraživost Akanského korporátního státu vůči „staré výzdobě“ a tomu, co znamenala. Pro tuto vládu, jež prohlašovala, že se osvobodí od tradic, zvyklostí a historie, byly všechny staré obyčeje, úhly pohledu, způsoby, manýry, myšlenky a morality zdrojem zhoubné nákazy, hnijící mršinou, jež měla být spálena nebo zakopána do země. Písmo, které bylo jejich nositelem, mělo být sprovozeno ze světa.

Pokud se vzdělávací nahrávky a historická skoreálová dramata, jež Suttý studovala v hlavním městě, zakládala na pravdě – a ona se domnívala, že se na ní alespoň zčásti zakládají –, pak byli ještě během života nynějších obyvatel rozmačkáni pod zdmi chrámů jejich současníci, muži i ženy. Byli upáleni zaživa i s knihami, jež se pokoušeli zachránit, uvěznění na doživotí za anachronickou rozvratnou činnost a zpátečnickou ideologii. Nahrávky a dramata tuto válku proti minulosti glorifikovaly, vyprávěly o bombardování, upalování a planýrování nekompromisně hrdinskou rétorikou. Hrdinní mladí mužové a ženy se vymaňovali z područí hloupých rodičů, intrikářských kněží, pověřivých učitelů a reakcionářských štváčů a nekompromisně pálili zákazonosné lesy omylů, na jejichž místa dosazovali zdravé sady – udali zvrhlého profesora, jenž ukrýval pod postelí slovník ideogramů – vyhodili do povětří nestvůrné úly, v nichž byl uskladněn jed nevědomosti – prohnali se traktory skrze chatrné pověřivé rituály – a potom, ruku v ruce, vedli své spoluvýrobce-spoluspotřebitele, aby se přidali k Pochodu ke hvězdám.

Za touto falešnou a nafouklou rétorikou se skrývalo skutečné utrpení, skutečné vášně. Na obou stranách. Tohle Suttý věděla. Byla dítětem násilí, jak pravil Tong Ov. Přesto pro ni bylo stále obtížné – a vnímala to jako trpkou ironii – nezapomínat, že tady to bylo úplně naopak, než jak to znala ona, byl to negativní otisk: zde nebyli věřící pronásledovateli, nýbrž pronásledovanými.

Ale přesvědčení věřící byli všichni, na obou stranách. Světský terorista nebo zbožný terorista, jaký je v tom rozdíl?